

- 9: *poprvé česky zahraného Shakespeara* — Za prvé Shakespearovo drama uvedené na českém jevišti možno považovat Macbetha (prózou přeložil a r. 1786 vydal K. H. Thám), hraného v Boudě. V třicátých letech 19. stol. byla česky provedena ve Stav. divadle tři Shakespearova dramata: 13. prosince 1835 Král Lear (v překladu J. K. Tyla), 20. ledna 1839 Macbeth a 8. prosince 1839 Kupec benátský (v překladu J. J. Kolára); „*staří Moorové*“ — Franz a Karel Moor, postavy ze Schillerovy tragédie Loupežníci; *aby hned roku 1863 nedostala se do... divadla zas němčina* — narážka na koncert baronesy Weissovy s česko-německým pořadem, konaný 1. prosince 1862 v Prozat. divadle a ohlašovaný česko-německými návštěvními; *aby roku 1866 neponěmčilo se...* — v r. 1866 požádali čeští herci R. Wirsinga, ředitele německého divadla, aby se ujal řízení divadla českého;
- 10: *maltretovat* — týrat; *Melpomena* — Múza tragédie; *Robespierre* — Maximilien R. (1758—1794); *François de Neufchâteau* — vl. jm. Nicolas Louis (1750—1828), franc. státník a spisovatel; *Préville* — vl. jm. Pierre Louis Dubus (1721—1799), komik, člen Comédie Française;
- 11: *Argus* — v řecké mytologii obr Argos, jehož tělo bylo poseto množstvím očí, z nichž vždy některé bděly;
- 12: *Ľ. L. Turnovský* — Josef Ladislav T. (1837—1901), pův. herec a ředitel kočující divadelní společnosti; později novinář a spisovatel, obětavý přítel J. K. Tyla a jeho pokračovatel; zabýval se zejména historií českého divadla; *Nostic Rieneck* — František Antonín N. R. (1725—1794); *Lessing* — Gotthold Ephraim L. (1729—1781); *společnost Wahrova* — něm. herce, později divadelního ředitele a podnikatele Karla Wahra (nar. r. 1745); v r. 1781 hrála v Praze nejprve v divadle v Kotcích; *Bulla* — František B. (nar. 1754), rodilý Pražan, česko-německý herec a divadelní ředitel; *společnost Bondinova* — vlašsko-německá společnost italského zpěváka a divadelního impresária Pasquale Bondiniho, nar. v Bonnu, pozvaného šlechtou z Drážďan do Prahy; r. 1784 se stal Bondini po Karlu Wahrovi nájemcem divadla Nosticova (Stavovského); *Thunovo divadlo* — bylo v Thunově paláci na Pětikostelním náměstí v l. 1779—1794; *Odběhlec z lásky synovské* — veselohra od Gottlieba Stephaniho; přel. K. Bulla; 20. ledna 1785 jí bylo zahájeno provozování českých odpoledních divadelních představení ve Stav. divadle; *Žebravý student* — aneb Neslýchaná náhoda strašlivého hromobití, veselohra od

Paula Weidmanna, přel. Vincenc Mertlík. Poprvé 17. dubna 1785 v Boudě. Byla vzorem J. N. Štěpánkovi k sepsání Čecha a Němce; *Štěpán Fadinger* — též Štěpán Fédinger aneb Sedlská vojna v Čechách, činohra od P. Weidmanna, přel. V. Thám. Ve Stav. divadle 16. května 1785;

- 13: *Patriae et Musis* — Vlasti a Múzám; *Zlobický* — Josef Valentin Z. (1743—1810), překladatel, právník a hospodářský úředník; v l. 1772—1775 první profesor českého jazyka na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě; zasloužil se o otevření Boudy; *bratři Thámové* — Karel Ignác T. (1763—1816), úředník Universitní knihovny v Praze a soukromý učitel jazyků, spisovatel a vydavatel poučných spisů zejména mluvnických a slovníkářských (Obrana jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům z r. 1783) a překladatel divadelních her (mj. též Shakespearova Macbetha a Schillerových Loupežníků); *Václav T.* (1765—1816), nejprve policejní úředník v Praze, redaktor, básník, dramatik a překladatel divadelních her, později kočovný herec venkovských divadelních společností; *Antong* — Vincenc Karel A. (též Antony), česko-německý herec (nar. v Litoměřicích), úspěšný představitel parádních rolí v českých hrách na divadle Stavovském; přičinil se o zřízení Boudy a byl spolu s několika jinými herci v jejím čele; *Könner* — patrně Jan Körner (nar. 1743 v Praze), který se uplatňoval na vedoucím místě v Boudě; *Sewe* — František Xaver S., tanečník a baletní mistr; *Zappe* — Antonín Z. (nar. 1748 v Praze), epizodní herec; *Tandler* — Josef Jakub T. (1765—1826), redaktor Schönfeldských novin, autor a překladatel divadelních her; *Mojober* — Matěj M. (častěji Majober, 1764—1812), herec, autor a překladatel divadelních her, průkopník českého divadla; *Šedivý* — Prokop Š. (1764—1810), herec ochotník, autor úspěšných pražských lokálních frašek a pozoruhodné předmluvy k vlastnímu volnému překladu Schillerovy dramaturgické úvahy Krátké pojednání o užitku, které ustavičně stojící divadlo působiti může (z r. 1793); *Štván* — Maximilián Š. (1755—1819), přítel V. Tháma, překladatel řecké a latinské literatury, autor oblíbených divadelních her; *Zima* — Antonín Josef Z. (1763—1832), básník a dramatik; *Schönfeldovy Pražské noviny* — Císařské královské Poštovské noviny vydávané knihtiskařem a podnikatelem Janem Ferdinandem Schönfeldem (1750—1821); vycházely jedenkrát týdně v Praze od 1. ledna 1786 do r. 1798; v r. 1786 byl jejich redaktorem V. M. Kramerius;
- 14: *Iffland* — August Wilhelm I. (1759—1814), něm. herec a dramatik; *Paruky* — veselohra Perücken in Constantinople, známá též pod názvem Vlášeny; *Pražské kuchařky* — komický balet ze současného života. Napsal F. X. Sewe; *Laudon* — Ernst Gideon Freiherr von L. (1717—1790); *Lascy* — František Moric L. (1725—1801); *Loutníci aneb Veselá bída* — opera od Fr. Volkerta na text Em. Schikanedra; přel. V. Thám; *Selské buřičství v Čechách* — činohra od Matěje

- Stuny (nar. 1765); poprvé v Boudě 23. září 1786; *Václav Melezínek* (1743 — po roce 1800), autor řady příležitostných básní a deklamovánek;
- 15: *Libuše, první kněžna a rekyně česká* — vlastenecká hra od Guolfingera rytíře Steinsbergra (nar. 1757), pro české divadlo upravená J. Tandlerem; *potomní císař František* — František I. (1768—1835), syn císaře Leopolda II., panoval v rakouských zemích od r. 1792; titul rakouského císaře přijal r. 1804; *Zámek podvádí mistra* — aneb Ptáček není v kleci; podle něm. předlohy vzdělal V. Thám; *Betrachtungen über Prag* — Pojednání o Praze;
- 16: *V. M. Kramerius* — Václav Matěj K. (1753—1808); *divadlo... v Rosenthale* — v Růžodole za Poříčskou branou (v okolí dnešního Těšnova) vystavěl J. F. Schönfeld r. 1787 (viz str. 13) v rozlehlé zahradě letohrádek, v kterém zřídil kromě jiných společenských místností též letní jeviště; *Albert a Lota* — podle aktovky Zavržený syn od něm. básníka Salomona Gessnera (1730—1788); *Bouda... překáží trhům* — stála uprostřed Koňského trhu (od r. 1848 Václavské náměstí), kde se odbývaly týdenní trhy, nejprve koňské, později na slámu a obilí;
- 17: *Boleslav Jablonský* (vl. jm. Eugen Tupý, 1813—1881), didaktický básník, působil jako farář v klášteře Zvěřinci u Krakova; *mluvnice Hankova* — Mluvnice čili Soustava českého jazyka z r. 1822; *první znělky Kollárovy* — vycházely v časopisech Dobroslav, Čechoslav, Časopis Českého muzea, Krok (některé byly též opisovány a tajně rozšiřovány); knižně vyšly r. 1821 v Praze jako první část Kollárových Básní, r. 1824 (v rozšířeném vydání) již jako Slávy dcera; *Václav Filípek* (1812—1863), vrstevník, spolupracovník a životopisec Tylův; překládal z němčiny prózu i dramata; *Alois Matoušovský* — syn učitele z Lidmaně, později děkan a vikář v Dolanech; spolu s V. Filípkem byl nejvěrnějším přítelem Jablonského; *únorovka* — únorová ústava rakouského ministra Antonína Schmerlinga (1805—1893), smýšlením německého liberála, vydaná 20. února 1861; nedodržela sliby říjnového diplomu z r. 1860, nýbrž znamenala další potlačování historických práv a národní rovnoprávnosti; *Posvícení v Kocourkově* — veselohra od Henricha Claurena; přel. J. N. Štěpánek. Poprvé ve Stav. divadle r. 1831;
- 18: *Alína aneb Praha v jiném dílu světa* — fraška, podle A. Bäuerle vzdělal J. N. Štěpánek. Poprvé ve Stav. divadle 23. ledna 1825; *Strobach* — JUDr. Antonín S. (1814—1856), spisovatel, činný účastník českého politického života; *Alois Trojan* (1815—1893), právník a politik; *Beer* — ThDr. Jakub B. (1796—1866), profesor náboženské vědy a pedagogiky na fakultě filosofické a teologické v Praze; *Müller* — Jan Bohuslav M. (1823—1885), odborný spisovatel; přispíval do soudobých časopisů a publikací statěmi z oboru dějin výtvarného umění; *Exner* — Franz Friedrich E. (1802—1853), později profesor filosofie ve Vídni, od r. 1832 na universitě v Praze;

Werzín — Karel W. (nar. 1803), profesor mechaniky a fyziky na pražském polytechnickém ústavě; *Knoll* — Josef K. (1775—1841), něm. historik silně protičeského smýšlení, v l. 1832—1838 profesor všeobecných dějin na pražské universitě, pak ve Vídni; *Bořivoj Presl* — Karel B. P. (1794—1852), učenec, lékař a botanik, od r. 1832 profesor všeobecného přírodopisu na filosofické fakultě v Praze; *Jan Nejedlý* (1776—1834), advokát, básník a překladatel významných děl západoevropské literatury; od r. 1801 profesor českého jazyka na pražské universitě; *Tomek* — Václav Vladivoj T. (1818—1905), historik, spolupracovník Palackého, autor dvanáctisvazkového Dějepis města Prahy; *Štulc* — Václav Š. (1814—1887), vlastenecký básník, katecheta na Akademickém gymnasiu v Praze, od r. 1860 kanovník na Vyšehradě, redaktor katolických časopisů, překladatel z němčiny a polštiny; později jako hlavní představitel českého katolictví Nerudův politický odpůrce; *Pichl* — Josef Bojislav P. (1813 až 1888), lékař, spisovatel a publicista, překladatel z literatury německé, ruské, polské a zejména španělské; politický a kulturní organizátor; *Rieger* — František Ladislav R. (1818—1903); *Rubeš* — František Jaromír R. (1814—1853); redigoval humoristický časopis *Paleček*; *Jan Babt. Stoppani* — Jan Babtiste S. (1778—1836), učený premonstrátský mnich; svými svobodomyšlnými názory zapůsobil na Jablonského tak, že Jablonský po těžkém boji a proti vůli rodičů dočasně odešel z kláštera; *Bolzano* — Bernard B. (1781—1848), pokrokový kněz, matematik a filosof, od r. 1804 profesor katechetiky na pražské filosofické fakultě; *Hanuš* — Ignác Jan H. (1812—1869), filosof a literární historik, v l. 1849—52 profesor filosofie na universitě v Praze; *Ant. Vrtátko* — Antonín Jaroslav V. (1815—1892), knihovník Národního muzea a redaktor Časopisu Českého muzea, literární historik a kritik, vydavatel památek staré české literatury; *Václav Svoboda* (1813—1888), filosof, profesor v Jičíně, v Hradci Králové, na Akademickém gymnasiu v Praze; jako školní dozorce se zasloužil o organizaci středních škol v Čechách, hlavně českých; *dr. Chlup* — Jan Moric Chlupp (1801—1870), český právník, profesor na Lvovské, později na pražské universitě, kde přednášel o finančních zákonech a statistice; *dr. Schnabel* — Jiří Norbert Sch. (1791—1856), český právník a statistik, od r. 1817 profesor na pražské universitě, autor mnoha odborných pojednání a spisů; *Hynek Mácha* — Karel Hynek M. (1810—1836);

- 19: *Vesna* — ...almanach pro kvetoucí svět, vydávaný v r. 1837, 1838, 1839 na popud Jablonského J. Pospíšilem; *Pospíšilovy Květy* — beletristický časopis, vydávaný J. H. Pospíšilem v Praze od r. 1826; viz též str. 141 a vysv.; *dr. Václav Staněk* — vlastenecký lékař a spisovatel, autor řady odborných lékařských spisů, přítel a příznivec českých literátů; *Josef Kajetán Tyl* (1808—1856); v l. 1830—1842 byl účetním (furýrem) ve vojenské kanceláři pražského pěšího pluku č. 28; *Josefské náměstí* — dnešní nám. Říjnové revoluce; *Manetinská* —

- Anna Kolárová-Manetinská (1817—1880), vynikající tragédka, manželka herce J. J. Kolára; *slečny Forchheimovy* — herečky Magdaléna F. (1803—1870), manželka J. K. Tyla, vystupující pod jménem Skalná, a její sestra Anna F.-Rajská (1824—1904); viz str. 138—141, 144; *Filípek* — viz vysv. k str. 17; *Kaška* — Jan K. (1810—1869), komik, člen herecké družiny Tylovy; psal též drobné články a překládal divadelní hry pod pseudonymem J. K. Zbraslavský; *divadlo U kajetánů* — divadélko v refektáři bývalého kajetánského kláštera (v dnešní Nerudově ulici), řízené J. K. Tylem; hrálo se v něm v l. 1835—1837; *Slepý mládenec* — romantická činohra; poprvé ve Stav. divadle 11. prosince 1836; *Grabinger* — Josef Vilém G. (1806—1852); *Šmiller* — Václav Š.; uplatnil se v oboru intrikánů a komických charakterů; *Hametner* — Václav H. (1804—1869), komik (podle slov Nerudových poslední český pierot), člen českého divadla od r. 1826; *Podhorský s chotí* — Matyáš P. (zemř. 1849), barytonista, a Kateřina P., roz. Kometová (1807—1889), sopranistka; *Strakatý* — Karel S.; viz str. 133; *Presl* — Jan Svatopluk P. (1791 až 1849), lékař, profesor přírodopisu na lékařské fakultě v Praze; *Šafařík* — Pavel Josef Š. (1795—1861); *Chmelenský* — Josef Krasoslav Ch. (1800—1839), osvícenský básník, hudební a literární kritik; *Pešina* — Václav Michal P. z Čechorodu (1782—1859), vlastenecký kněz, organizátor kulturního katolického života; *Don Juan* — viz str. 23; *Klicpera* — Václav Kliment K. (1792—1859), působil tehdy na gymnasiu v Hradci Králové; *Loupež* — drama v 5 jednáních; poprvé 27. září 1835 ve Stav. divadle; *dceruška Klicperova* — Marie K. (1823—1867), později provdaná za lékaře E. Valentu v Bělehradě;
- 20: *Stöger* — viz str. 22; *Představoval jsem osobu básníka* — Bohumíra Suchomíra Libozvuka Ládoně; *Dobytčí trh* — dnešní Karlovo náměstí; *Zeidler* — ThDr. Jeroným Z. (1790—1870), profesor dogmatiky a v r. 1848 rektor pražské university;
- 22: *Ž. N. Maýr* — Jan Nepomuk M. (1818—1888), pův. operní zpěvák, od r. 1862 kapelník, v l. 1876—82 umělecký a hospodářský ředitel českého divadla; známý odpůrce Bedřicha Smetany; *Kunz* — Eduard K. (nar. 1813); byl též členem českého operního souboru Stögerova divadla v Růžové ulici; *Stöger* — Johann August S. (1791 až 1861), původně úspěšný něm. zpěvák, později schopný divadelní ředitel a podnikatel. Po tři šestiletá údobí byl ředitelem Stav. divadla. Přestože byl Němec, měl porozumění pro potřeby českého divadelnictví a zřídil ve svém domě v Růžové ulici v Praze samostatné české divadlo s činoherním a operním souborem, v němž byl J. K. Tyl režisérem; hrálo se tu od září 1842 do dubna 1846;
- 23: *Don Juan* — opera W. A. Mozarta na text Lorenza da Ponte; v českém překladu J. N. Štěpánka poprvé ve Stav. divadle 9. dubna 1825; *Ž. Škroup* — Jan Nepomuk Š. (1811—1865), hudební skladatel, bratr Františka Škroupa; *Podhorská* — viz vysv. k str. 19; *Grosserova* — Jindřiška G., něm. operní pěvkyně, sopranistka, účinkující i v čes-

- kých představeních; *Strakatý* — viz str. 133; *Bráva* — František B. (1811—1882), herec i zpěvák (basbuffo), člen Stav. divadla; zpíval v českých operách, zejména komické role; *Illner* — viz vysv. k str. 48; *Štěpánek* — Jan Nepomuk Š. (1783—1844), plodný dramatický spisovatel a upravovatel her cizích, vedoucí a spoluorganizátor českých her v divadlech Stavovském, U kajetánů a v Růžové ulici; *konventní student* — klášterní chovanec;
- 24: *Nápoj lásky* — komická opera od Gaetana Donizettiho (1797—1848) na slova Romaniho, přel. J. N. Štěpánek; *nové divadlo* — Stögrovo divadlo v Růžové ulici; *Svobodův Skréta* — veselohra Karel Skreta, malíř český; provedeno v divadle v Růžové ulici; *fermáta* — prodloužení tónů v libivé operní árii; *Josef a jeho bratři* — opera od franc. skladatele Etienna Henriho Méhula (1763—1817); přel. J. K. Chmelenský. Ve Stav. divadle 12. prosince 1824; *Rodina Švýcarů* — Rodina švýcarská, opera od François Adriena Boieldieu (1775 až 1834) na slova J. F. Castellioho; přel. K. S. Macháček. Ve Stav. divadle 28. prosince 1823; *Střelec* — Střelec kouzelník, též Čarostřelec, opera od Karla Maria Webra (1786—1826) na slova F. Kinda; přel. J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle 1. listopadu 1824; *Jan z Paříže* — opera od F. A. Boieldieua na slova St. Justa a J. Seifrieda; přel. J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle 7. ledna 1827; *Vodař* — opera od Luigi Cherubiniho (1760—1842). Libreto napsal J. N. Bouilly, přel. K. S. Macháček. Ve Stav. divadle 17. října 1824; *Popelka* — opera od N. Isouarda (1775—1818); přel. J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle 17. října 1830; *Němá z Portici* — opera od Daniela François Aubera (1782—1871). Libreto napsal E. Scribe, přel. J. K. Chmelenský. Ve Stav. divadle 8. ledna 1837; *Faust* — opera od Ludwiga Spohra (1784—1859); přel. K. S. Macháček. Ve Stav. divadle 2. února 1833;
- 25: *Belisar* — opera od G. Donizettiho na slova S. Camerana; přel. J. N. Štěpánek. Provedeno ve Stav. divadle; *Montecchi a Capuletti* — opera od Vicenze Belliniho (1801—1835); přel. V. Svoboda. Ve Stav. divadle 13. května 1838; *Lazebník sevillský* — opera od Gioacchina Rossiniho (1792—1868) na text Cesara Sterliniho (podle veselohry Beaumarchaisovy); přel. K. S. Macháček. Ve Stav. divadle 2. února 1825; *Zampa* — čili Mramorová nevěsta, opera od Louis Hérolda (1791—1833). Libreto napsal Mélesville, přel. J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle 14. února 1841; *Francilla Pixisova* (nar. kolem r. 1816), mezzosopranistka, adoptovaná skladatelem a dirigentem Stav. divadla Janem Petrem Pixisem (1786—1842); *Ludmila Stolz-Ricciová* (1826—1910), česká zpěvačka, choť it. skladatele Luigi Ricciho (1805—1859), sestra slavné zpěvačky Terézy Stolzové; *Lella Ricciiová* (1850—1871), operní zpěvačka; při úspěšných pohostinských hrách v Praze onemocněla a zemřela; *Gordigiani* — Giovanni G. (1795—1871), it. zpěvák a skladatel, zakladatel pěvecké školy v Řezně, od r. 1822 profesor zpěvu na pražské konzervatoři;

- Ricci* — Federigo R. (1809—1877), it. hudební skladatel, bratr a spolupracovník Luigi Ricciho; *Hofmann* — Jan H. (zemř. 1865), něm. tenorista, později ředitel divadel v Praze, ve Vídni a v l. 1846 až 1852 pražského Stav. divadla;
- 28: *Slukov* — Jakub Vojta S. (1847—1903), představitel hrdinných i charakterních postav českého i cizího repertoáru v Prozatímním a Národním divadle; *Krumlovský* — František K. (1817—1875), od r. 1842 člen českého divadla v Růžové ulici, potom člen družiny Tylovy, ke konci života vystupoval u různých divadelních společností doma i v cizině; *Kaška* — viz vysv. k str. 19; *Jiříkovo vidění* — pohádková hra od J. K. Tyla. V aréně ve Pštrosce 11. srpna 1849; *Žižkova smrt* — historická tragédie od J. J. Kolára. Poprvé ve Stav. divadle 17. listopadu 1850; *Břetislav a Jitka* — vlastenecká činohra. Podle Karla Egona Eberta (1801—1882) upravil V. Svoboda. Poprvé ve Stav. divadle 23. ledna 1848;
- 30: *společnost paní Štanderové* — Po smrti ředitele Josefa Štandery (zemř. 1863), bývalého hospodářského správce divadelní společnosti Zöllnerovy a spolureditele společnosti Kullasovy, vedla Štanderovu divadelní společnost jeho vdova se synem Antonínem Š. (zemř. 1906). V l. 1864—69 působili na Moravě, kde se také usadili a zřídili divadelní arénu v Prostějově;
- 31: *Houdek* — Alois H., člen venkovských kočujících společností, např. Svobodovy, Čížkovy, Pištěkovy aj.;
- 32: *V. Ž. Donovský* — Václav Žížala D. (1824—1891), spisovatel a žurnalista. Za aktivní účast v bouřích r. 1848 byl odsouzen k službě v italském vojsku. Po návratu do Prahy v r. 1859 se zapojil do literárního ruchu, přispíval do časopisů a překládal divadelní hry. Nakrátko byl členem divadelní společnosti Prokopovy; *Theaterbierhaus* — divadelní pivnice; *kasárna heumarktská* — kasárna na Senovážném náměstí;
- 33: „šnit“ — čtvrtlitr piva, jedna malá; *Stöger* — viz vysv. k str. 22;
- 34: „*Novoměstské*“ ... *divadlo* — rozsáhlé dřevěné divadlo vybudované v r. 1858 za Koňskou branou (asi v místech dnešního Smetanova divadla); hrálo se v něm od r. 1859 do r. 1885 česky i německy, zpočátku jen v létě, po úpravě i v zimě;
- 36: *společnost Hilmerova* — Karel Hilmer, nazývaný hrabě Lanius, vedl divadelní společnost německou a v r. 1829 zřídil ještě společnost českou. V jeho souboru byla též A. Forchheimová-Rajská; *Prokop* — Josef Alois P. (1807—1862), barytonista a herec Stav. divadla i různých divadelních společností německých; r. 1849 zřídil za podpory českých vlastenců a českého tisku První divadelní společnost českou pro venkov. K zahájení její činnosti v Chrudimi 17. listopadu 1849 napsal Tyl slavnostní dramatickou předehru *Umělcové na pouti*;
- 37: *holubičí vrkot* — narážka na idealizovaný romantický názor na měkkou, „holubičí“ povahu Slovanů, převzatý ze spisu něm. básníka a spisovatele Johanna Gottfrieda Herdera (1744—1803) *Ideen zur*

- Philosophie der Geschichte der Menschheit (Ideje k filosofii dějin lidstva; 1784—87 a 1791, 4 díly); *Cesty mohou býti rozličné* — ...jenom vůli mějme každý rovnou, verše ze 76. znělky II. zpěvu Kollárovy Slávy dcery; *Zahřmělo z ledových oblak březnových...* — týká se pařížské únorové revoluce v r. 1848 a její odezvy v Evropě, březnové a květnové revoluce v r. 1848 ve Vídni, červnové v Praze, odboje Maďarů a jiných významných politických událostí, které přiměly rakouskou vládu provést zásadní ústavní změny; *Pokorný* — František P. (1797—1850), průbojný divadelní ředitel, známý ušlechtilými vlastnostmi; *Mirani* — Heinrich M., autor činohry Die schlafende Ritter (o spících rytířích v Blaníku) a překladatel Klicperových her do němčiny, spoluzakladatel Teisingrova divadla v Hyberské ulici; *is'r auch Böhm* — on je taky Čech;
- 38: *Wohin?* — Kam?; *Königliches ständisches...* — Královské stavovské zemské divadlo v Praze; *Is gut!*... — Dobrá! Odchod!; *Břetislav* — zde Bratislava; *Dočkav se...* *prohlášení konstituce* — ústavy, která znamenala politické uvolnění (4. března 1849, po rozpuštění říšského sněmu v Kroměříži); *zahájení prvního konstitučního sněmu uherského* — v květnu r. 1849 v Debrecíně; Habsburkové na něm byli zbaveni vlády, v Maďarsku byla zřízena republika; jejím presidentem byl prohlášen Lajos Kossuth (1802—1894), maď. advokát slovanského původu, řečník a žurnalista, neohrožený vůdce politického maďarského hnutí v r. 1848;
- 39: *Robert Blum* (1807—1848), něm. publicista, revolucionář; po vypuknutí říjnové revoluce ve Vídni se zúčastnil jako vůdce setniny boje proti císařskému vojsku; byl zajat, souzen vojenským soudem a 9. listopadu 1848 ve Vídni zastřelen; *prázdné domy na Ovocném trhu* — slabá návštěva ve Stavovském divadle; *Hofmann* — viz vysv. k str. 25; „*List*“ *můj* — V. Žížala Donovaný napsal r. 1848 německý revoluční plakát An mein Böhmen; Robert Blum jej vytiskl a byl kvůli němu zatčen; *Svornost* — vojenská organizace měšťanů, zřízená v r. 1848 původně na obranu Prahy; zavedla jako první české velení a byla u lidu oblíbená; své hlavní stanoviště měla v místnostech Muzea Království českého, v domě českých stavů na rohu Příkopů a Nekázanky; o svatodušních svátcích 1848 byli členové Svornosti vyslýcháni a vězněni; sbor byl zrušen a přese všechny žádosti nebyl již obnoven;
- 40: *kterak mohl býti zatknut kněhtiskařský správce* — Robert Blum;
- 41: *Kaška* — viz vysv. k str. 19; *dr. Gabriel* — Josef Ambrož G. (1820 až 1880), spisovatel a překladatel, aktivní účastník politického i kulturního ruchu českého, purkmistr města Sušice a zemský poslanec; *kasárny svatojiřské* — v Jiřské ulici na Hradčanech;
- 42: *Havlíčkovy Národní noviny* — politický deník z let 1848—1850; *ř. Pospíšil* — viz str. 45 a vysv.; *rekurs* — ohrazení proti rozhodnutí soudce; *bänklsänger* — jarmareční zpěvák, písničkář;
- 43: *Strobach* — viz vysv. k str. 18; *Vlastencové na pouti* — viz vysv.

- k str. 36 (Prokop); *Bratr honák* — veselohra. Napsal F. Kaiser, přel. J. Kaška. Poprvé ve Stav. divadle 26. dubna 1846; *Šrámek* — komik a improvizátor souboru J. A. Prokopa; *Čížek* — František Josef Č. (1820—1887), herec bohatých výrazových možností, důvěrný přítel J. K. Tyla, byl nejprve členem souboru J. A. Prokopa, pak J. K. Tyla; později si zřídil vlastní společnost a svou činností se zasloužil o posílení národního vědomí na českém venkově;
- 44: *Erinnerungen feiern* — oslavovat vzpomínky;
- 45: *Jaroslav Pospíšil* — Jan J. P. (1812—1889); r. 1842 převzal pražské nakladatelství a tiskárnu založené otcem Janem Hostivitem P. a přičinil se o jejich zvelebení; *Klicpera* — viz vysv. k str. 19; *Anna... Švamberková* (1796—1837), vzdělaná ochotnice, působila též ve Stav. divadle; *Blaník* — dramatická báchorka z r. 1812; *Divotvorný kloboúk* — fraška z r. 1817; poprvé ve Stav. divadle 25. března 1815; *Dobré jitro* — veselohra v 1. jednání z r. 1815; *Každý něco pro vlast* — veselohra v 1. jednání z r. 1829; *Kytka* — veselohra uvedená J. N. Štěpánkem 6. ledna 1838 ve Stav. divadle; soudobou kritikou byla pokládána za jednu z nejlepších prací Klicperových; *Lhář a jeho rod* — veselohra z r. 1817; *Loketský zvon* — dramatická báchorka; ve Stav. divadle 11. listopadu 1827; *Loupež* — viz str. 19 a vysv.; *Opatovický poklad* — činohra; poprvé v divadle v Růžové ulici 9. února 1843; *Ptáčník* — veselohra v 1. jednání, napsaná před r. 1837; *Rohovín Čtverrohý* — fraška; provedeno ve Stav. divadle v r. 1831; *Uhlířka* — činohra z r. 1821, netištěná a nedochovaná; *Veselohra na mostě* — fraška; poprvé ve Stav. divadle 12. října 1828; *Josef Vladimír Pelikán* (1808—1876); *Suvar* — Jan (též Josef) S., rodilý Čech, ředitel něm. divadelní společnosti, pořádal na podnět prof. V. Sedláčka a podle vzoru divadelního ředitele Hilmery kolem r. 1835 na Plzeňsku česká divadelní představení, která později rozšířil na Klatovsko, Prácheňsko, Příbram a Litomyšl; *Thomé* — František T. (zemř. 1872), původně herec a zpěvák, narozený ve Vídni; řízení českých představení v Praze se ujal po J. A. Stögrovi v r. 1858. V l. 1862—64 a poté znovu v l. 1865—66 byl ředitelem divadla Prozatímního. Svou oddanost k V. K. Klicperovi a věrnost jeho památce osvědčoval např. úsilím o zřízení Klicperova pomníku;
- 46: *Chmelenský* — viz vysv. k str. 19; *Každý něco pro vlast tak hanebně zkazili* — Klicpera byl nespokojen prvním provedením díla ve Stav. divadle 12. října 1828; *Vocelova Harfa* — osudové drama z českého pohanského pravěku od Jana Erazima Vocela (1802—1871), básníka a publicisty, zakladatele české archeologie; tiskem v Hradci Králové u J. H. Pospíšila; *překlad z Goetha, Marinka* — Goethova dramatu *Geschwister* od J. L. Čelakovského z r. 1827; *Turinského Angelína... Virginie* — úspěšná romantická veršovaná tragédie (r. 1827 přeložena do němčiny, r. 1840 vyšla v 2. vyd.) a truchlohra z římských dějin (tiskem r. 1841) od Františka Turinského (1797—1852), lyrického básníka, vrchního justiciára a okresního soudce v Křivoklátě;

- 47: *Pan Čapek* — jednoaktová veselohra od polského dramatika Alexandra Fredra (1829—1891); *J. J. Kolár* — Josef Jiří K. (1812 až 1896), představitel velkých tragických postav světového repertoáru, dramatický spisovatel a překladatel dramát Shakespearových, Goethových a Schillerových; *Stankovský* — Josef Jiří S. (1844—1879), autor původních veseloher, historických povídek a románu *Vlastencové z Boudy* (1878), pořadatel Divadelního slovníku (1876), překladatel často hraných německých, francouzských i španělských divadelních her a upravovatel operních textů; *hrabě Kolovrat* — Zdeněk Kolovrat-Krakovský (1836—1892), podporovatel českých národních, vědeckých a kulturních institucí, přítel českých spisovatelů, zejména Nebeského a Bozděcha, autor několika činoher; *Stroupežnický* — Ladislav S. (1850—1892), dramatik a dramaturg Národního divadla; *Šamberk* — František Ferdinand Š. (1839—1904), oblíbený herec Prozatímního a později též Národního divadla; úspěšný autor veseloher; *Pešková* — viz str. 52 a vysv.; *Frič* — Josef Václav F. (1829—1890), politik a spisovatel (dramata *Václav IV.*, *Hynek z Poděbrad*, *Drahomíra*, *Svatopluk*, *Libušin soud* aj.), revolucionář a aktivní účastník událostí roku 1848; *Turnovský* — viz str. 12 a vysv.; *Jan Hus... Žižkova smrt* — dramatická báseň v 5 jednáních (poprvé ve Stav. divadle 26. prosince 1848) a historická tragédie v 6 jednáních (poprvé ve Stav. divadle 17. listopadu 1850) od J. K. Tyla; byla jimi zahájena představení v Novoměstském divadle v srpnu 1866 po uzavření Prozatímního divadla za pruské okupace v červenci 1866; do té doby byla obě dramata cenzurou zakazována; *Rittersbergův Konverzační slovníček* — Kapesní slovníček novinářský Ludvíka Rittersberga z Rittersbergu (1809—1858), otce herečky Jindřišky Slavinské (původně státního úředníka, pak učitele hudby a spisovatele); měl dva díly, z nichž vyšel v r. 1850—51 u J. Pospíšila v Praze díl první do písmene M; další vydávání policie zakázala; *Historie girondinů* — *Historie des Girondins*, osmivazkové dílo z r. 1847 předního franc. básníka a státníka Alphonse de Lamartine (1790—1869), přeložené klasickým filologem a spisovatelem Václavem Vojáčkem (1821—1892) v l. 1851—52; *Rekrutýrka v Kocourkově* — fraška od Th. Flamma; přel. J. Kaška. Poprvé v aréně ve Pštrosce 28. července 1858;
- 48: *Marta* — aneb *Trh v Richmondu*, opera ve 4 jednáních od něm. skladatele Friedricha Flotowa (1812—1883) na text V. Friedricha; poprvé ve Stav. divadle 17. února 1850; *Ferdinand Čenský* (1829 až 1887), spisovatel, žurnalista a překladatel z vlámské a italštiny, od r. 1869 profesor češtiny na Vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě. Spolu s Vincencem Vávrou sloužil z trestu jako politicky nebezpečný 19 let u vojska. Jeho překlad *Marty* vydal Fr. Urbánek v r. 1872; *Vincenc Vávra* — pseud. J. Sl. Haštalský (1824 až 1877), spisovatel, žurnalista, redakční druh Nerudův v *Čase* a *Hlase* a zemský poslanec, perzekvovaný z politických důvodů

- a často vězněný; překládal z V. Huga, Molièra a F. Schillera; *F. B. Mikovec* — Ferdinand Břetislav M. (1826—1862), básník, literární kritik a historik; redaktor Lumíru, autor historických dram (Záhuba rodu přemyslovského, Dimitrij Ivanovič); *Jan Slav. Tomíček* — Jan Slavomír T. (1806—1866), spisovatel, autor populárních historických prací; *Mayr* — viz str. 22 a vysv.; *Bráva* — viz vysv. k str. 23; *Illner* — Hynek I. (1803—1861), herec a zpěvák, bas buffo, účinkoval v českých hrách ve Stav. divadle, zejména v komických úlohách; *Lapil* — Jan L. (1816—1866), herec a deklamátor; od r. 1842 působil v českých hrách ve Stav. divadle, později člen souboru Prozatímního divadla; *Pražské noviny* — Císařské královské Poštovské noviny (viz vysv. k str. 13), založené Schönfeldem v r. 1786, od r. 1824 nazývané Pražské noviny; jejich redaktorem byl po Josefu Lindovi F. B. Tomsa a od r. 1837 F. L. Čelakovský; Čenský byl přispěvatelem v r. 1849; *Večerní list* — Pražský večerní list, vycházel od r. 1848 do 1. února 1851, kdy byl zastaven pro článek F. Čenského o pohřbu Augustina Smetany (zemřel 30. ledna 1851), kněze a filosofa, vyobcovaného z církve. Redaktor Prokop Chocho loušek i F. Čenský byli zatčeni a vyšetřováni; Čenský byl za trest odveden k vojsku; *Konstitutionelle Zeitung* — Konstitutionelle Allgemeine Zeitung von Böhmen (Konstituční všeobecné noviny z Čech) vycházely za redakce Jana J. Pospíšila od 1. července 1848 do 8. října 1849; byl to list zpočátku opoziční, později sympatizoval s vládou; *rango secondo* — druhého řádu;
- 50: *Reichl* — Josef R. (1819—1866), zpěvák, tenorista; byl členem pražského německého divadla, sympatizoval však s Čechy a stal se členem souboru českého divadla; *Josef Václav Frič* — viz vysv. k str. 47;
- 51: *Krésus* — poslední král lydský (2. pol. 6. stol. před n. l.), proslulý bohatstvím;
- 52: *Eliška Pešková* (1833—1895), herečka, manželka divadelního ředitele Pavla Švandy ze Semčic; pod různými pseudonymy (Hlaváček, P. Javůrek, F. Jedlička, St. Kodym, J. Křenek, B. Novotný, Fr. Pichler) překládala a upravovala hry německých, francouzských i jiných autorů a napsala též několik původních veseloher; *Katynka heilbronská* — postava ze stejnojmenné rytířské hry Heinricha Kleista (1777—1811); *Hametner* — viz vysv. k str. 19; *Diblík* — postava ze hry Diblík, šotek z hor od Ch. Birchpfeifferové (přel. J. V. Frič); *Griselda* — postava ze stejnojmenné dramatické básně od Fr. Halma (přel. J. J. Kolár);
- 55: *Josef Frankovský* (1840—1901), přední člen Prozatímního, později Národního divadla;
- 56: *Zöllner* — Filip Z. (1783—1863), divadelní podnikatel z německomaďarského rodu, ředitel německé divadelní společnosti, pozdější přítel Tylův. Po příchodu do Čech v r. 1853 německou společnost rozpustil a zřídil proslulou Divadelní společnost Zöllnerovu, která

- sehrála důležitou úlohu v českém národním obrození i v celém českém divadelním životě. Po jeho smrti ji řídila jeho žena Eliška Z., vl. jm. Zinege Erzébet (1822—1911); *lešpapr* — piják;
- 57: *Anna Kubičková* (1845—1906), v l. 1864—1873 členka souboru Prozatímního divadla; *Anna Pistoriusova* — po smrti F. Zöllnera působila ve společnosti J. E. Kramuele; *Český dobrovolník a francouzská selka* — franc. jednoaktová komická hra. Pro české divadlo upravil J. Kaška. Poprvé v aréně ve Pštrosce 4. srpna 1859;
- 59: *Josef Lev* (1832—1898), barytonista, Nerudův přítel, vysoce oceňovaný B. Smetanou, který pro něho komponoval barytonové árie ve svých operách; *stanu se členem měšťanského sboru granátníkův* — Praha měla mezi svými ozbrojenými měšťanskými sbory také zvláštní sbor granátníků, který měl bezvýznamné a téměř směšné postavení v pražském životě; *auditor* — vojenský soudce; *Dašek* — JUDr. Josef Dašek (zemř. 1889), advokát v Praze; po odstoupení ředitele R. Wirsinga řídil Prozatímní divadlo od 1. srpna 1877 do konce ledna 1878; *Slovanský akademický spolek* — Český akademický spolek ve Vídni byl založen 2. května 1868, když slovanští studenti vystoupili z Akademische Lesehalle; ...*jeť srdce pěvců nejčistší* — z básně Nekamenujte proroky (Večerní písně, 1. vyd. 1859);
- 60: *Trojan* — viz vysv. k str. 18; *Tonner* — Emanuel T. (1829—1900), pedagog a spisovatel, gymnasiální profesor v Haliči, později první ředitel Československé akademie v Praze a zemský poslanec, politický účastník revoluce v r. 1848; *František Jeřábek* — PhDr. František Věnceslav J. (1836—1893), dramatik, novinář a literární kritik; *Jaromír Čelakovský* — JUDr. J. Č. (1846—1914), syn F. L. Čelakovského, právní historik, universitní profesor a zemský poslanec; *Purkyně* — Jan Evangelista P. (1787—1869); *Tajemství* — komická opera na slova E. Krásnohorské (1847—1926); poprvé v Novém českém divadle 18. září 1878. Lev zde mluví o barytonové árii z 2. dějství „Jsem žebrák, po uši až zadlužen“, v níž konšel Kalina přemítá o tom, jak nedostatek peněz zkazil celý jeho život; *Měšťanská beseda* — založená v r. 1845, důležité středisko českého národního života; své místnosti měla v domě na Kolovratské třídě (později Příkopy); *Sittova* — viz str. 93 a vysv.; v *Tajemství* zpívala roli Blaženky; *Vávra* — Antonín V. (1847—1933), lyrický tenor, od r. 1871 člen Prozatímního divadla; význačný tvůrce postav Smetanových oper. V *Tajemství* zpíval roli Vítka;
- 62: *Adolf Čech* (1842—1903), kapelník Prozatímního divadla. V r. 1876 převzal po Smetanovi první kapelnictví; *Faust* — Faust a Markéta, opera od Ch. Gounoda (1818—1893) na slova Jules Barbiera a Michela Carré. Přel. Jindřich Böhm. Poprvé v Novoměstském divadle 6. června 1867; *Tannhäuser* — aneb Zápas pěvců na Wartburce, romantická opera Richarda Wagnera (1813—1883). Přel. J. V. Novotný; *Hugenoté* — čili Noc bartolomějská, opera od Giacoma Meyerbeera (1791—1864) na libreto E. Scriba a E. Deschamps. Přel. B.

- Peška. Poprvé ve Stav. divadle 13. ledna 1850; *Orfeus v podsvětí* — komická opereta od J. J. Offenbacha (1819—1880) s textem H. Cremieuxe. Přel. V. Beníšek. Poprvé v Prozat. divadle 13. prosince 1863; *Žádný muž a tolik děvčat* — jednoaktová opereta od Franze von Suppé (1819—1895). Přel. J. Böhm. Poprvé v Novoměstském divadle 27. června 1867; *buffo* — zpěvák komických rolí; *Valter* — August Walter, nadaný a rutinovaný něm. herec, člen divadel v Temešváru, ve Lvově aj., od r. 1860 byl členem českého divadla; *Murská* — Irma M., zpěvačka, členka Dvorní opery vídeňské; v dubnu 1865 hostovala v Prozatímním divadle a vzbudila obdiv Smetanův; *Gallmayerka* — Josefína Gallmayerová (1838—1884), úspěšná operetní zpěvačka; „*Weg damit!*“ — pryč s tím!;
- 63: *Der ergebenst gefertigte gibt sich die Ehre...* — V hluboké oddanosti podepsaný pokládá si za čest oznámit vysoké šlechtě, p. t. vojenskému a vysoce ctěnému publiku, že 5. května proslulá operetní společnost Královského městského divadla v Olomouci bude mít čest uvést *Opuštěné děti*, vlastenecký obraz od O. F. Berga, a *Deset děvčat a žádný muž*, velkou komickou operetu od Fr. von Suppé, k čemuž co nejuctivěji zve Hugo Treu; *Bismarck* — Otto B. von Schönhausen (1815—1898), pruský politik a státník; *ein geniales Stück...* — geniální a zcela časový kousek;
- 64: *Svatá Cecílie!* — byla patronka hudebníků; *Paganini* — Niccolò P. (1782—1840); *Was, ka Mensch da...* — Což tady nikdo není, jen pár švícek? Pryč s nimi!; *Damit Ihr a was habst's!* — Abyste taky z toho něco měl!
- 65: *za příčinou nastalých válečných poměrů* — válka prusko-rakouská, která skončila bitvou u Sádové (později pojmenovanou bitvou u Hradce Králové) 3. července 1866. Zvítězila v ní spojená pruská vojska nad vojsky rakouskými, vedenými generálem Benedekem. Tím byl rozhodnut spor o nadvládu v Německu ve prospěch Pruska; *živé obrazy „à la Rappo“* — F. Ch. Rappo byl v r. 1870 majitelem podniku Rappotheater a pořádal v Praze představení na Senovážném náměstí; *Was, sö wollen a Prob halten?...* — Co, vy chcete mít zkoušku? Nepotřebujem zkoušku!; *Es scheint Kinder, ...* — Zdá se, děti, že s hostováním nemáme žádné štěstí. Co?;
- 66: *Leopoldina de Pauli* (1847—1903), členka divadel v Liberci a v Dessavě, působila u českého divadla od r. 1874—1888 jako představitelka naivních a veseloherních rolí;
- 68: *Marie Laušmanova* (1858—1933), operní zpěvačka; v českém divadle vystoupila poprvé v Lecocquově operetě *Malý vévoda* a byla v r. 1876 angažována. Při premiéře *Hubičky* 7. listopadu 1876 zpívala roli Barči; *Žofínská akademie* — pěvecko-hudební spolek založený v r. 1846 v Praze; v jeho hudební škole se vyučovalo teoreticky i prakticky zpěvu a klavírní hře; *Pivoda* — František P. (1824—1898), učitel zpěvu v Praze a zakladatel hudební a pěvecké školy, hudební kritik a známý odpůrce Smetanův; *Lukes* — Jan Ludevít L. (1824 až

- 1906), tenorista, člen Stavovského divadla, založil v Praze pěvecký ústav;
- 69: *Čarostřelec* — viz vysv. k str. 24; *doktor Strakatý* — viz str. 133; *Faust* — viz vysv. k str. 62; *Don Juan* — viz vysv. k str. 23;
- 70: *Malý vévoda* — komická opereta od franc. skladatele Charles Lecocqua (1832—1918) na text Meilhaca a L. Halévyho; *Boccaccio* — komická opereta od Franze von Suppé s textem F. Zella a R. Genée; *Vladimír* — Vladimír, bohů zvolenec, opera od Zdeňka Skuherského (1830—1892) na text J. V. Novotného; *Spanilá Peršanka* — opereta Ch. Lecocqua. Poprvé v Prozat. divadle 27. února 1880; *Camargo* — opereta Ch. Lecocqua. Poprvé v Prozat. divadle 30. září 1879; *Juanita* — Donna Juanita, opereta F. von Suppé. Poprvé v Prozat. divadle 17. října 1880;
- 71: *Josefína Čermáková* (1849—1895), provdaná za hraběte dr. Václava Kaunice, žačka Elišky Peškové a Otýlie Sklenářové-Malé, od r. 1864 členka českého divadla v Praze, představitelka naivních a sentimentálních milovnic. Roku 1873 odešla k divadlu do Výmaru; po návratu vystupovala v Praze již jen pohostinsky; *Velký medvěd* — souhvězdí severního nebe, známější pod jménem Velký vůz; *Nalezenec* — Tylova veselohra, v níž Čermáková debutovala na českém divadle 14. dubna 1864; *Hynková* — Magdaléna H. roz. Nikolajová (1817 až 1883), vynikající herečka, představitelka matek, komických starých a žen z lidu; *ředitelem a jeho chotí* — Pavlem Švandou ze Semčic (1825—1891, divadelním ředitelem a podnikatelem, významnou osobností českého divadelního života, vrchním režisérem a dramaturgem Prozatímního divadla, který si v r. 1866 sestavil vlastní divadelní společnost a cestoval s ní po Čechách; později byl též ředitelem divadla v Plzni. V r. 1871 vystavěl arénu na Smíchově a v r. 1881 zimní divadlo U Libuše. Pro svou průbojnou činorodost měl hojně odpůrců, mezi nimi byl též Josef Jiří Kolár, a Eliškou Peškovou, viz vysv. k str. 52;
- 72: *tenkráté byli... v Praze totiž staro- a mladočeši* — původně jediná politická strana národní se v sedmdesátých letech rozdělila na dvě frakce, které se později osamostatnily a vytvořily stranu staročeskou — konzervativní, s vůdci Palackým, Riegrem a Braunerem, a stranu mladočeskou — pokrokovou, v čele se Sladkovským, s níž sympatizoval i Neruda; rozpory mezi oběma stranami vedly k politickému boji, který se odrazil i v životě českého divadla, o jehož vedení obě strany se střídavým úspěchem usilovaly; *Prodaná nevěsta* — viz vysv. k str. 89; *Michal Strogov* — nejspíše Carův kurýr, velká výpravná hra. Podle románu Julia Verna Carův kurýr napsal Czepregy Ferencz. Poprvé v Národním divadle 9. července 1892; *Precióza* — P., spanilé děvče cikánské. Romantická hra od Wolfa. Přel. J. K. Tyl; *Sněhulák* — činohra od E. F. Schmiedleichnera;
- 73: *Das Banket zu Pilsen...* — Banket v Plzni nebo Dezertní talířky pana ředitele Švandy;

- 74: *Arnošt Grund* (1844—1918), původně herec v souboru české činohry v Praze; od r. 1865 se již uplatňoval jako tenorista krásného mohutného hlasu; v Smetanově opeře *Braniboři v Čechách* zpíval o premiéře 5. ledna 1866 v Prozat. divadle roli Jíry;
- 75: *alpa* — hora; *Prosit Neujahr!* — Šťastný a veselý Nový rok!;
- 76: *Bismarck* — viz vysv. k str. 63; *Napoleon* — Napoleon III., Karel Ludvík N. (1808—1873), synovec Napoleona Bonaparta, nejdříve president, v r. 1852—1870 francouzský císař; po prohrané válce s Pruskem r. 1871 byl v Paříži prohlášen za zbavena trůnu; *Moltke* — Hellmuth Karl M. (1800—1891), pruský polní maršálek, který se zasloužil o vítězství ve válce prusko-rakouské v r. 1866 a prusko-francouzské v r. 1870—71;
- 77: *Jindřich Mošna* (1837—1911), vynikající komik a představitel rolí charakterních, člen souboru Prozatímního, později Národního divadla; *u společnosti Prokopovy* — viz vysv. k str. 36; *France-Moory jsem hrával* — viz vysv. k str. 9; *Ďáblův mlýn na Vídeňské hoře* — kouzelná hra se zpěvy. Podle Heuslera upravil J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle 14. února 1830;
- 80: *Arnošta Libická* (vl. jm. Nápravníková, 1837—1893); po debutu v roli Marie Stuartovny byla r. 1862 angažována k pražskému českému divadlu pro obor tragických hrdinek; po třech letech přešla k divadlu v Olomouci; nemoc hlasivek jí však znemožnila pokračovat v dráze výkonné herečky; v r. 1871 si zřídila vlastní divadelní společnost, s níž cestovala do r. 1883 většinou po Moravě;
- 88: *Emanuel Chvála* (1851—1924), povoláním železniční inženýr, hudební skladatel a kritik, přítel Smetanův; v r. 1878 publikoval o něm v časopisech *Lumír* a *Dalibor* odborné eseje;
- 89: *Hubička* — opera na slova E. Krásnohorské. Poprvé v Prozat. divadle 7. listopadu 1876; *Braniboři* — *Braniboři v Čechách*, na slova K. Sabiny. Poprvé v Prozat. divadle 5. ledna 1866; *Tajemství* — viz vysv. k str. 60; *Prodaná nevěsta* — komická opera na slova K. Sabiny. Poprvé v Prozat. divadle 30. května 1866; *Thomé* — viz vysv. k str. 45; *Ja mein lieber Kapellmeister...* — Ano, můj milý kapelníku Smetano, Prodána nejsou *Braniboři*; *Schumann* — Robert Sch. (1810—1856); *Chopin* — Frederyk Ch. (1810—1849); *Mozart* — Wolfgang Amadeus M. (1756—1791); *Rossini* — Giachimo R. (1792—1868); *Weber* — Karl Maria von W. (1786—1826); *Meyerbeer* — Giacomo M. (1791—1864); *Gounod* — Charles G. (1818—1893); *Wagner* — Richard W. (1813—1883);
- 90: *Dráteník* — zpěvohra od Františka Škroupa na slova J. K. Chmelenského. Poprvé ve Stav. divadle 2. února 1826;
- 91: *Šebesta* — Vojtěch Š. (1844—1880), barytonista českého divadla v Praze; v r. 1870 přešel k německé opeře;
- 92: *Lev* — viz vysv. k str. 58; *Paleček* — Josef P. (1842—1915), basista, vysoce oceňovaný B. Smetanou; od r. 1874 působil v petrohradské carské opeře jako zpěvák, později jako šéfrežisér; posléze byl jme-

- nován profesorem carské konzervatoře; *Grund* — viz vysv. k str. 74;
- 93: *Marie Sittova* (provd. Petzoldová, 1852—1907), sopranistka, dcera Antonína Sitty (1819—1878); zpěvu se učila u regenschoriho Em. Horáka a Fr. Pivody; v Prozatímním divadle debutovala v r. 1859 a byla krátce angažována. Trvale přešla do Prozatímního a později do Národního divadla v r. 1873 po pobytu u několika divadel zahraničních;
- 94: *Gilda* — postava z Verdiho opery *Rigoletto*;
- 95: *Emílie Bekovská* (1845—1882), představitelka salónních dam a hrdinných rolí, zprvu na ochotnických scénách v Košířích a na Smíchově, pak v cizině; k českému divadlu v Praze přišla v r. 1878 po odchodu Julie Šamberkové; *Dvě vdovy* — jednoaktová veselohra. Napsal F. Mallefille, přel. E. Züngel. Poprvé v Prozat. divadle 25. srpna 1868;
- 98: *slečna z Ehrenbergů* — Eleonora Gayerová z Ehrenbergů (též E. Ehrenbergová, (1832—1912), sopranistka, první Mařenka v *Prodané nevěstě*; *Řemeslnická merenda* — jednoaktová veselohra. Napsal něm. herec L. Angely (1787—1835). Přel. J. N. Štěpánek. Poprvé ve Stav. divadle 17. dubna 1842; *Stradella* — Alessandro Stradella, romantická opera od Friedricha Flotowa (1812—1883) na slova V. Friedricha. Přel. V. Svoboda, poprvé ve Stav. divadle 29. března 1846; *Meyerbeer* — viz vysv. k str. 89; *mužte 'ran* — musela do toho;
- 100: *Jindřiška Slavinská* (1843—1908), herečka, dcera Ludvíka Rittersberga (viz vysv. k str. 47), narodila se ve Lvově, její matka byla Polka; zprvu vystupovala s ochotníky ve Švestkově divadle u Sv. Mikuláše v Praze, pak byla členkou česko-německé divadelní společnosti J. Wahlburga-Weseckého v Plzni; v dubnu 1864 byla angažována k divadlu Prozatímnímu a přešla později do divadla Národního, kde působila až do r. 1892 v rolích všech oborů; *den ganzen Tag...* — celý den a celou noc;
- 101: *Julinka Knornová-Šamberková* (1847—1892), žena F. F. Šamberka, představitelka hrdinných a salónních rolí v šedesátých a sedmdesátých letech na scéně Prozat. divadla;
- 102: *Terezie Palacká* (zemř. 1860), dcera zemského advokáta dr. Jana Měchury, choť Františka Palackého; *Honoráta z Wyśniowskich Zapová* (1825—1856), rodem Polka, choť českého spisovatele Karla Fr. Vladimíra Zapa (1812—1871), česká spisovatelka, průkopnice dívčí výchovy; *Arpád* — vybájený zakladatel panujícího maďarského rodu Arpádovců, který vymřel r. 1301 Ondřejem III.;
- 103: *kapišon* — druh klobouku v podobě kápě; *doktor Podlipský* — MUDr. Josef P. (1816—1867), lékař, spisovatel, uvědomělý Čech, horlivý účastník organizování českého veřejného života, choť spisovatelky Žofie Podlipské, roz. Rottové (1833—1897); *Aleje* — dnes Národní třída; *Pospíšil* — viz vysv. k str. 45;
- 104: *Nikolandská ulice* — dnes Mikulandská;
- 106: *Antonín Vávra* (1847—1932), lyrický tenor, člen souboru Prozat.

- divadla, kde úspěšně debutoval 18. dubna 1871 v opeře *Linda ze Chamonix* od Gaëtana Donizettiho;
- 107: *Lucrezia* — opera Gaëtana Donizettiho *Lucrezia Borgia*; *Don Sebastián* — romantická opera od Gaëtana Donizettiho. Poprvé v Prozat. divadle 8. listopadu 1867;
- 108: *Vendelín Budil* (1847—1928), dramatický umělec, vynikající interpret charakterních rolí a divadelní ředitel; nejprve působil na pražských ochotnických scénách, v l. 1867—1869 u divadla Prozatímního, pak deset let u společnosti Švandovy a dalších sedm let u společnosti Pištěkovi; v r. 1888 si vybudoval vlastní divadlo v Plzni. Od r. 1889 byl téměř nepřetržitě až do r. 1917 ředitelem plzeňského divadla, které za jeho vedení dosáhlo vysoké úrovně; *dos à dos* — zády k sobě;
- 109: *Vychovatel v čepci* — jednoaktová veselohra od K. A. Görnera. Přel. F. Mírovský. Poprvé ve Stav. divadle 13. ledna 1861;
- 111: *Josef Šmaha* (1848—1915), dramatický umělec a režisér; od cestující divadelní společnosti Čížkovi přešel v r. 1874 k divadlu Prozatímnímu, v l. 1878—1883 působil jako význačný herec a režisér u společnosti Švandovy a odtud přešel k divadlu Národnímu; *v době okupace* — za války prusko-rakouské v r. 1866, kdy po porážce Rakouska v bitvě u Hradce Králové 3. července 1866 obsadilo Prusko Čechy a Moravu; viz vysv. k str. 65; *K. k. Gendarmerie-Posten...* — C. k. četnická stanice; *peruvien* — velmi jemné černé sukno;
- 112: *poděbradka* — čepice ozdobená kožešinou z beránka;
- 114: *Vecko* — Čeněk V. (1834—1874), tenor velkého rozsahu, avšak bez velkých hereckých vloh; zpíval hlavní role v operním repertoáru italském, francouzském a německém; od r. 1863 byl platnou a přitažlivou silou Prozatímního divadla, v červenci 1865 však odešel k německému pražskému divadlu, které mu nabídlo nepoměrně vyšší honorář; jeho rozhodnutí bylo považováno za národní zradu; *palestrovat* — napálit; *Němá z Portici* — zpěvohra od franc. skladatele Daniela Aubera (1782—1871) na text E. Scriba. Přel. J. K. Chmelenský. Poprvé v Prozat. divadle 1. března 1863; *Malá Fenella* — roli němé dívky hrávala Otýlie Sklenářová-Malá (viz vysv. k str. 118);
- 115: *Ferdinand Koubek* (1837—1915), bas buffo; v Prozat. divadle debutoval 22. dubna 1869 v komické opeře Gustava Lortzinga (1801 až 1851) *Car a tesař*; byl také prvním fráterem Barnabášem ve Smetanově *Tajemství*; *Vilém Tell* — opera od Gioachima Rossiniho; v Prozat. divadle poprvé 14. prosince 1866; *Stagno* — Andreoli S., první tenorista opery v Madridě; v Praze hostoval v létě v r. 1872 v *Rigolettu*, *Němá z Portici*, *Faustu* a *Markétce*, v *Lazebníku sevilském* aj.; *Marta* — viz vysv. k str. 48;
- 116: *Cospetto di bacco!* — Zpropadeně! K ďasul!; *Sák* — František S. (1817—1883), původně basista německého pražského divadla; v r. 1862 přešel k divadlu českému a působil v jeho souboru jako

- herec, zpěvák a režisér; *Petr Doubravský* (1841—1887), basista Prozat. divadla;
- 117: *Josef Sklenář* (1835—1890), právník, v l. 1866—1890 tajemník pražského divadla, aktivní činitel a spoluorganizátor českého divadelního života a Nerudův přítel. V r. 1867 se oženil s herečkou Otýlií Malou;
- 118: *Otýlie Sklenářová-Malá* (1844—1912), tragédka; *Karlovo divadlo* — Karl Carl, vl. jm. Karl Bernbrunn (1787—1854), něm. herec a divadelní ředitel, koupil v r. 1838 Leopoldovo divadlo ve Vídni, na jehož místě později vystavěl novou budovu nazývanou divadlo Carlovo; hry v něm byly zahájeny v r. 1847; *Nestroy* — Johann Nepomuk N. (1801—1862), původně basista Dvorní opery vídeňské i jiných evropských divadel, pak ředitel Leopoldova divadla ve Vídni, dramatik a autor řady úspěšných divadelních kusů, veseloher, frašek a operních parodií; *Holofernes* — postava biblického vojevůdce z Nestroyovy frašky Judith a Holofernes z r. 1849; *Treumann* — Karl T. (1821—1877), něm. herec a divadelní ředitel, populární komik a přednášeč kupletů; *Pluto* — postava z Offenbachovy operety Orfeus v podsvětí;
- 119: *V. Scholz* — Wenzel Sch. (1787—1857), německý komik, interpret typického vídeňského humoru a miláček vídeňského publika; od r. 1826 trvale působil v Leopoldově divadle ve Vídni; *Ruhe sanft...* — Dřímej v pokoji, ó Václave Scholzi, největší pýcho Vídeňáků. Nikdy na tebe nezapomenu, byl jsi tak milý, k sežrání;
- 121: *Mlynář* — Mlynář a jeho dítě, oblíbená sentimentální hra od Ernesta Raupacha (1784—1854), hraná obvykle v období dušičkových svátků; ve Stav. divadle poprvé 20. listopadu 1836; *akademie žurnalistická* — uspořádaná Spolkem českých žurnalistů, jehož starostou byl Jan Neruda, 15. května 1881;
- 124: *Čarostřelec* — viz vysv. k str. 24;
- 125: *Ferdinand Dattel* (1842—1882), český nakladatel a knihkupec; *Blázinec v prvním poschodí* — veselohra od F. F. Šamberka; poprvé v Prozat. divadle 12. prosince 1867; *Duch času* — fraška od E. Raupacha. Přel. Josef Pečírka. Poprvé v divadle v Růžové ulici 29. listopadu 1842; *Vzdory na vzdory* — veselohra od J. Rosena. Poprvé v Prozat. divadle 12. února 1878; *Mladí a staří* — Mladí starci — staří hoši, veselohra od K. A. Görnera. Přel. E. Pešková. Poprvé v Prozat. divadle 18. října 1863; *Všichni se hašteří* — jednoaktová veselohra. Napsal Johann Hutte, přel. J. N. Štěpánek. Poprvé ve Stav. divadle v r. 1831; *Vlast* — historické drama od V. Sardoua. Přel. E. Vávra. Poprvé v Prozat. divadle 9. ledna 1870; *Zášť* — drama od V. Sardoua. Poprvé v Prozat. divadle 21. března 1875; *Nápady* — veselohra v 1. jednání od T. E. Wilkse. Přel. J. R. Novotný. Poprvé v Prozat. divadle 5. května 1867; *Jen po proudu!* — veselohra od M. Ernestové. Poprvé v Prozat. divadle 16. dubna 1880; *Rabagas* — hra ve 3 jednáních od franc. dramatika V. Sardoua (1831—1908).

Přel. J. Pešek. Provedení Rabagase bylo projevem politického boje, ve který vyústily dosavadní rozpory mezi konzervativní stranou staročeskou a pokrokovými mladočechy;

- 126: *Mošna* — viz vysv. k str. 77; *Bouře* — drama od N. A. Ostrovského. Přel. E. Vávra. Poprvé v Prozat. divadle 10. března 1870; *Zmatek nad zmatek* — fraška od A. Kotzebua. Pro české divadlo upravil J. Chmela, později J. L. Turnovský; *Daleko široko rozvětvené spiknutí* — veselohra v 5 jednáních. Napsal E. Scribe; přel. J. Palacký a G. Pflieger-Moravský. Poprvé v Prozat. divadle 2. dubna 1867; *Domáci špehoun* — veselohra od S. Schlesingra. Poprvé v Prozat. divadle 10. září 1867; *Tajný agent* — veselohra od F. W. Hackländera. Přel. F. Švarc. Poprvé v Prozat. divadle 27. ledna 1865; *Mnoho povyku pro nic za nic* — veselohra od W. Shakespeara. Přel. J. Malý. Poprvé ve Stav. divadle 23. ledna 1859; *Mnoho přátel naše škoda* — veselohra od V. Sardoua. Přel. R. Nápravník. Poprvé v Prozat. divadle 26. března 1863; *Sousedé* — román od F. Bremerové. Zdramatizovala Ch. Birchpfeifferová pod názvem Matka a syn. Přel. J. V. Lomnický (= J. Vávra). Poprvé ve Stav. divadle 25. října 1849; *Klevety* — veselohra od R. Sheridanana. Přel. Š. Ostrovský; *Damoklův meč* — dramatický žert od G. Putlitze. Přel. G. B. Miškovský. Poprvé v Prozat. divadle 27. prosince 1866; *Nevinně odsouzen* — drama napsali A. Dennery a P. Cormon. Přel. J. Tišnov. Poprvé v Prozat. divadle 6. ledna 1879; *Dareba* — fraška od F. Kaisra. Přel. J. K. Tyl. Poprvé v aréně ve Pštrosce 14. října 1855; *Pražský flamendr* — hra od J. K. Tyla. Poprvé ve Stav. divadle 26. prosince 1846; *Vězení* — veselohra od J. R. Benedixe. Přel. J. V. Lomnický. Poprvé ve Stav. divadle 13. března 1853; *Chyba lávky!* — hra od F. Kaisra. Přel. J. Kaška, později L. Vorel. Poprvé ve Stav. divadle 1. ledna 1853; *Kuliferda* — fraška od J. N. Štěpánka; *Jenom pět zlatých* — podle jednoaktové franc. veselohry pro české divadlo upravil J. K. Zbraslavský (J. Kaška). Poprvé ve Stav. divadle 10. dubna 1859; *Dítě* — aneb Honba za redaktorem, fraška od J. B. Schweitzera. Přel. A. Pulda. Poprvé v Národní aréně 11. července 1880; *První den štěstí* — komická opera od D. F. Aubera. Libreto napsali A. Dennery a P. Cormon. Přel. E. Züngel. Poprvé v Novoměstském divadle 11. září 1868; *Loupežníci* — činohra. Přel. J. J. Kolár. Poprvé ve Stav. divadle 25. října 1840; *Dvě krásných očí* — veselohra od Fr. Zákrejse. Poprvé v Prozat. divadle 17. března 1873; *Milován býti nebo umříti* — jednoaktová veselohra. Napsal E. Scribe a Dumanoire. Přel. J. Palacký; *Lumír* — beletristický časopis založený r. 1851 Ferdinandem Břetislavem Mikovcem, od r. 1862 redigovaný V. Hálkem; *Jen mimochodem* — podle jednoaktové franc. veselohry pro české divadlo upravila E. Pešková. Poprvé v Prozat. divadle 15. prosince 1864; *Hálkův Záviš deklamoval* — v historické tragédii Záviš z Falkenštejna V. Háлка jsou mnohé časové politické paralely; při premiéře ve Stavovském divadle 8. pro

- since 1860 se při pasáži ve 2. scéně II. jednání, přednášené K. Šimanovským, „a naše panstvo ruce skládá v klín“ strhl dlouhotrvající potlesk;
- 127: *Král Kandaules* — fraška od H. Meilhaca a L. Halévyho; *Souček* — Julius S. (1831—1874), člen Prozat. divadla od r. 1863. Po výpovědi od ředitele J. N. Maýra spáchal sebevraždu; *Panenské sliby* — veselohra od A. Fredra. Přel. E. Vávra. Poprvé v Prozat. divadle 10. listopadu 1869; *Ouklady a láska* — drama od F. Schillera. Přel. J. J. Kolár. Poprvé ve Stav. divadle 23. listopadu 1851; *Prodaná láska* — veselohra od J. Nerudy. Poprvé v aréně ve Pštrosce 25. srpna 1859; *Prodaná nevěsta* — viz vysv. k str. 89; *Hubička* — viz vysv. k str. 89; *Pokuta muže* — hra od E. Grangéa a L. Thibousta. Přel. J. Počátecký (= J. Škoda). Poprvé v Prozat. divadle 2. prosince 1865; *Pokuta ženy* — drama od E. Girardina. Přel. J. Počátecký. Poprvé v divadle na Žofíně 22. července 1865; *Komedie plná omylů* — veselohra od W. Shakespeara. Přel. J. Čejka. Poprvé v Prozat. divadle 5. dubna 1866; *Cokoli chcete* — veselohra od W. Shakespeara, známější pod názvem Večer tříkrálový. Přel. F. Doucha. Poprvé ve Stav. divadle 3. listopadu 1850; *Starí mládenci* — veselohra od V. Sardoua. Přel. V. Frič. Poprvé v Prozat. divadle 24. března 1865; *Ženit nebo neženit* — veselohra od R. Benedixe. Přel. J. V. Lomnický. Poprvé v aréně na Hradbách 21. června 1871; *Ženichové* — veselohra od K. S. Macháčka. Poprvé ve Stav. divadle 27. listopadu 1826; *Zkrocení zlé ženy* — veselohra od W. Shakespeara. Přel. J. J. Kolár. Poprvé ve Stav. divadle 1. ledna 1847; *Břetislav, český Achilles* — činohra od J. N. Štěpánka; ve Stav. divadle v r. 1843; *Čestmír* — dramatická báseň od J. K. Tyla. Poprvé ve Stav. divadle 3. května 1835; *Jan Hus* — dramatická báseň od J. K. Tyla. Poprvé ve Stav. divadle 26. prosince 1848; *Jan Žižka* — Žižkova smrt, viz vysv. k str. 28; *Sofonisba* — tragédie od B. Guldenera; *Cesta kolem světa...* — v osmdesáti dnech, výpravná hra. Napsal A. Denery a J. Verne. Pro české divadlo zpracoval A. Pulda. Poprvé v Novém českém divadle 28. září 1876;
- 128: *Cesta do Měsíce* — Ku Měsíci neb Divy přírody, výpravná hra. Poprvé v Prozat. divadle 28. srpna 1876; *Cesta kolem Prahy* — Cesta Prahou v osmnácti hodinách. Podle hry H. Saligré, Die Reise durch Berlin in 80 Stunden, pro české divadlo upravil J. J. Kolár; *Divy přírody* — viz Cesta do Měsíce; *Bengálský tygr* — fraška od E. Brisebarra a M. Michela. Přel. J. Řezníček. Poprvé v aréně ve Pštrosce 2. září 1851; *Aubryho pes* — činohra od Guilberta z Pixerecoartu. Přel. J. N. Štěpánek; *Kocour v botách* — pohádková hra od G. Putlitze. Přel. E. Pešková. Poprvé v aréně ve Pštrosce v r. 1870; *Gorila* — aneb Opice a ženich, fraška od J. Wenziga; v aréně na Hradbách 7. srpna 1870; *Ňoko, brazilánská opice* — hra od J. Fenzla; *Sedm havranů* — O sedmi havranech a věrné sestře. Výpravná hra od E. Pohla; pro české divadlo upravil A. Pulda. Poprvé v Novém

českém divadle 24. května 1876; *Mravenci* — veselohra od J. J. Kolára. Poprvé v aréně na Hradbách 17. července 1869; *Sněhulák* — opereta od J. J. Offenbacha na slova Nuitra a Trefeua; pro české divadlo zpracoval J. J. Kolár. Poprvé v aréně na Hradbách 19. července 1872; *Žáby* — komedie od Aristofana. Přel. V. B. Nebeský; *Fraška je dobrá medicína* — veselohra od F. Kaisra. Přel. J. Kaška. Poprvé ve Stav. divadle 7. května 1854; *Doktor Kalous* — Doktor Klaus, veselohra od A. L'Arrongea. Přel. G. Eim. Poprvé v Prozat. divadle 14. února 1879; *Doktor Robin* — veselohra. Napsal J. Prémarmay. Přel. J. Počátecký. Poprvé v Prozat. divadle 8. února 1861; *Musí na venek* — veselohra od J. Bayarda. Přel. J. Strakatý. Poprvé v Novoměstském divadle 15. července 1862; *Zlé rozmary* — aneb Otec a syn ženichem, činohra od A. Kotzebua. Přel. J. Kaška; v divadle v Růžové ulici 1. prosince 1842; *Chce mít švandu* — fraška od J. N. Nestroye. Přel. Kl. Püner; v divadle v Růžové ulici 29. prosince 1844; *Brambory na loupačku* — aneb Amerikánský ženich v Čechách. Veselohra od H. Clarena. Přel. Kl. Püner. Poprvé ve Stav. divadle 30. listopadu 1851; *Berounské koláče* — veselohra od J. N. Štěpánka; *Zapovězené ovoce* — fraška od K. Bluma. Přel. V. Crha. Poprvé v aréně ve Pštrosce 19. června 1860; *Sklenice čaje* — veselohra od A. Thibousta. Přel. J. J. Stankovský. V překladu Ferd. Rolla v divadle na Žofíně 29. července 1865; *Sklenice vody* — veselohra od E. Scriba. Přel. S. Podlipská. Poprvé v Novém českém divadle 24. června 1862; *Opička* — veselohra od Bretznera. Přel. J. K. Zbraslavský; v divadle v Růžové ulici 4. dubna 1843; *Farář v Podlesí* — Farář z Podlesí, činohra od L. Grubra. Přel. J. J. Stankovský. Poprvé v Prozat. divadle 26. března 1871; *Jiříkovo vidění* — pohádková hra od J. K. Tyla. Poprvé v aréně ve Pštrosce 11. srpna 1849; *Má se to říci?* — fraška od E. Labiche a A. Duru. Přel. A. Pulda. Poprvé v aréně na Hradbách 30. června 1874; *Pan Měsíček* — Pan Měsíček obchodník, veselohra od L. Stroupežnického. Poprvé v Národní aréně 3. června 1877; *Pan Čapek* — viz vysv. k str. 47; *Blesk* — opera od J. F. Halévyho na slova Planarda a St. George. Přel. J. Svátek. Poprvé v Prozat. divadle 9. srpna 1863; *Sníh* — opera od D. F. Aubera. Přel. J. K. Chmelenský. Ve Stav. divadle 18. listopadu 1827; *Fidelio* — opera od L. van Beethovena na slova R. Treische. Poprvé v Prozat. divadle 21. ledna 1870; *Zlá víla* — činohra od R. Kneisla. Přel. E. Pešková; *Pšt!* — Pst!, veselohra od E. Scriba. Přel. E. Züngel. Poprvé v Prozat. divadle 4. září 1868; *Tajemství* — viz vysv. k str. 60; *Pod zemí* — činohra od K. Elmara. Přel. J. K. Zbraslavský. Poprvé ve Stav. divadle 15. ledna 1854; *Divadelní nesmysl* — hra se zpěvy od Morländra. Přel. J. Zelenka. Poprvé v Prozat. divadle 31. března 1865;

131: *Leopold Želina* (1827—1882), tajemník okresního zastupitelstva v Čáslavi; *z ochotnických kruhů čáslavských...* — První ochotnický spolek vznikl v Čáslavi již r. 1841 a pilně hrával ve prospěch dobro-

- činných účelů v různých čáslavských sálech; po otevření Dusíkova divadla 28. února 1869 získali čáslavští ochotníci předpoklady k dalšímu rozvíjení své kulturní a osvětové činnosti; *Dusík* — Jan Ladislav (1761—1812), čáslavský rodák, klavírní virtuos a skladatel; *Starý husita* — poprvé ve Stav. divadle 24. května 1847;
- 133: *dr. Jan Strakatý* (1835—1891), právník, advokát a zemský poslanec, spoluzakladatel, jednatel a posléze starosta Umělecké besedy; od počátku šedesátých let působil ve Sboru pro postavení Národního divadla, byl členem Divadelního družstva a r. 1870 uměleckým ředitelem Prozat. divadla; *Karel Strakatý* (1804—1868); *Jan Pravoslav Koubek* (1805—1854), básník, profesor češtiny na pražské universitě, znalec polské a ruské literatury; *Básníková cesta do pekel* je rozlehlá satirická skladba na český literární život;
- 134: *August Stöger* — viz vysv. k str. 22; *J. N. Maýr* — viz vysv. k str. 22;
- 135: *Hametner* — viz vysv. k str. 19; *Peška* — Bedřich P. (1820—1904), právník, účastník českého vlasteneckého a kulturního ruchu, pohotový autor časových a příležitostných básní, obratný překladatel operních a operetních textů;
- 138: *A. Turnovská-Rajská* — Anna roz. Forchheimová (1824—1903), divadelním jménem Nina Rajská, průvodkyně, ošetřovatelka Tylova a matka jeho dětí; v divadle v Růžové ulici se uplatňovala v rolích naivních a sentimentálních milovnic a po jeho zániku v českých představeních ve Stav. divadle. V r. 1851 odešla s družinou Tylovou na venkov; po Tylově smrti v r. 1856 v Plzni působila se sestrou Magdalénou na venkově u společnosti Zöllnerovy, Švandovy a Šmídovy. V r. 1860 se provdala za spisovatele J. L. Turnovského (viz vysv. k str. 12) a přijala angažmá v Prozat. divadle, pak znovu od r. 1866 do r. 1872 cestovala po českém venkově s divadelními společnostmi Antonína Muška a A. Libické; viz též vysv. k str. 19; *divadlo v domě kajetánském* — viz vysv. k str. 19; *sestra* — herečka Magdaléna roz. Forchheimová (1803—1870), choť J. K. Tyla, hrávala pod divadelním jménem Skalná v ochotnických představeních v klášteře sv. Anežky, v odpoledních představeních ve Stav. divadle i u kočujících společností; viz též vysv. k str. 19; *za Štěpánkovy správy* — v l. 1824—1834 byli řediteli Stav. divadla Ferdinand Polavský, Josef Kainz a J. N. Štěpánek. Štěpánek byl administrativním a hospodářským správcem divadla a ředitelem českých představení, která se v tomto období stala opět pravidelnými; *Lhář a jeho rod* — viz vysv. k str. 45; *Každý něco pro vlast* — viz vysv. k str. 45; *Mácha* — viz str. 18; *Tupý* — viz vysv. k str. 17; *Kaška* — viz vysv. k str. 19; *Hajniš* — František H. (1815—1885), humoristický spisovatel, spoluorganizátor českého společenského vlasteneckého života; *Nikolajová (Hynková)* — viz vysv. k str. 71; *Špechtmajerová* — později provdána za napovědu Prozat. divadla Františka Martince, v l. 1812—1862 členka operního sboru českého divadla;
- 139: *sestry Rožmitálské* — Anna R. a Marie R., přítelkyně Anny Mane-

- tinské (provdané Kolárové), vystupovaly společně na počátku třicátých let minulého století na domácím divadélku Barbory Rothové na Malé Straně v Praze; *divadlo v Růžové ulici* — viz vysv. k str. 22;
- 140: *Hofmann* — viz vysv. k str. 25; *Paličova dcera* — činohra. Poprvé ve Stav. divadle 2. února 1847; *Kolárová* — Anna K. roz. Manetinská (1817—1882); *Chauer* — Josef Ch. (1805—1859), původně div. ochotník, od r. 1844 člen českého divadla; hrával dobromyslné otce i tragické hrdiny. Po odchodu Tylově z Prahy na podzim r. 1851 vedl a organizoval česká představení; *pro Kolára* — Josefa Jiřího K.; *Skalná* — viz vysv. k str. 19 a 138; *Májová* — herečka jmenovaná v souboru herců, kteří působili v sezóně 1844—45 v českých hrách ve Stav. divadle; *Kaška* — viz vysv. k str. 19; *Sekyra* — Josef S. (1812—1864), komik; *Lapil* — Jan L. (1816—1866), herec a deklamátor, od r. 1842 působil v českých hrách ve Stav. divadle. Na scénu ho uvedl J. K. Tyl. Později byl v souboru Prozat. divadla; *Pečírka* — snad MUDr. Josef P. (1818—1870), lékař a spisovatel, který se účastnil českého kulturního a politického ruchu; *Filípek* — viz vysv. k str. 19; *Řezníček* — Josef Jindřich Ř. (1823—1886), spisovatel; psal novely a původní dramata, překládal franc. a něm. divadelní hry; *Gabriel* — viz vysv. k str. 41; *salvátorský* — trpitelský, mučednický; *Kalina* — Josef Jaroslav K. (1816—1847), předčasně zemřelý nadaný básník a překladatel Byrona, Johnsona, Mickiewicze, Rousseaua;
- 141: *Pražský flamendr* — obraz ze života. Poprvé ve Stav. divadle 26. prosince 1847; *Strakonický dudák* — národní báchorka. Ve Stav. divadle 21. listopadu 1847; *Pražský posel* — časopis redigovaný J. K. Tylem. Vycházel v l. 1846—1848. Osvíceným způsobem uvědomoval lid; *Květy* — hojně čtený časopis soustřeďující mladší beletristy romantiky; Tyl byl jeho redaktorem po Janu Hýblovi a redigoval jej v l. 1834—1837 a 1841 a 1845; *všelící komáři vyštípali Tyla z Prahy* — Tyl byl v r. 1842 s J. J. Kolárem režisérem českých představení v Růžové ulici, pak dramaturgem českých her ve Stav. divadle. Jako dramaturg měl obtížnou situaci. Nemohl vyhovět požadavkům, které na něm byly žádány, a stal se proto předmětem ostrých kritik v tisku. Útoků, které vycházely z pera J. J. Kolára a F. Mikovce využila proti němu vládní reakce, odňala divadlu zemskou subvenci a Tyl dostal s ostatními herci v létě 1851 výpověď ze Stav. divadla. V listopadu pak opustil Prahu. Hrál nejprve pod záštitou společnosti Josefa Kullase, a když byla tato společnost v r. 1853 rozpuštěna, uchýlil se v posledních letech svého života ke společnosti Zöllnerově; *Šimanovský* — Karel Š. (1825—1904), dramatický umělec a režisér, člen divadla Stavovského, Prozatímního a Národního; *Krumlovský* — viz vysv. k str. 28; *Meczery* — Karel Meczery de Tsoor (nar. 1804 v Táboře), místodržitel v l. 1849 až 1860, později ministr policie; *Polák* — Karel P. (1834—1906); začínal jako milovník, později hrával role charakterní; jako režisér

- působil u divadelní společnosti Štanderovy (viz vysv. k str. 30) a zasloužil se o její dobrou úroveň. V letech 1864—1868 byl členem Prozatímního divadla;
- 142: *Chudý kejklíř* — činohra od J. K. Tyla. Poprvé ve Stav. divadle 2. února 1848; *profesor Smetana* — Josef František S. (1801—1861), uvědomělý pokrokový kněz, přírodopisec a historik, profesor plzeňského gymnasia; *profesor Karlík* — Hugo Jan K. (1807—1894), kněz, premonstrát; v l. 1849—1860 profesor českého jazyka na plzeňském gymnasiu; s J. F. Smetanou se zasloužil o výchovu mládeže a o povznesení života v Plzni;
- 143: *Čížek* — viz vysv. k str. 43; *V. J. Pícek* — Václav Jaromír P. (1812 až 1869), tehdy oblíbený autor sentimentálních veršů;
- 144: *Jeřábek* — František Věnceslav J. (1836—1893), dramatik, literární historik a žurnalista; v l. 1864—1866 vedl divadelní referát v Národních listech, v r. 1867 přešel do redakce Národního pokroku, stal se jeho spoluredaktorem a psal referáty umělecké a divadelní; *Přišli do Prahy Prusáci* — viz vysv. k str. 47; *Thomé* — viz vysv. k str. 45; *Josef Barák* (1833—1883), pokrokový spisovatel a žurnalista, organizátor českého spolkového a společenského života, vydavatel časopisů Svoboda a Dělnické listy, perzekvovaný rakouskou vládou; jako tajemník Prozatímního divadla ručil za pruské okupace za tisk a divadlo a připustil na jeviště vládou zapovězené hry, Tylova Jana Husa a Kolárovu Žižkovu smrt;
- 145: *Jiří Bittner* (1846—1903), nejprve člen kočujících společností Kramuelovy a Čížkovy, od r. 1866 v souboru divadla Prozatímního; v mladých letech hrával milovníky, později vytvářel charaktery v konverzačních i klasických dramatech; v letech 1878—80 se stal se svou chotí, herečkou Maruškou Bittnerovou, členem proslulého divadla vévody meiningenského (viz vysv. k str. 156);
- 146: *Český překlad Hamleta* — nejspíše od J. J. Kolára z r. 1855;
- 147: *dr. Viktor Guth* (1841—1891), divadelní kritik a žurnalista; za ředitelství J. N. Maýra v r. 1879 se stal po J. Arbesovi dramaturgem českého divadla;
- 149: *Terezie Seifertová* (roz. Ledererová, 1843—1914), choť Jakuba Seiferta (viz vysv. k str. 157), herečka a zpěvačka; v Prozat. divadle působila od r. 1867 nejprve jako subreta, po odchodu M. Hynkové převzala role charakterní;
- 153: *František Pokorný* (1832—1893), herec a divadelní ředitel; zprvu člen několika kočujících společností, od r. 1854 člen Stav. divadla, pak divadla Prozatímního, interpret milovnických a charakterních rolí. Později odešel na venkov, kde působil jako herec i výborný režisér u společností Wahlburgovy, Kramuelovy, Čížkovy a Pištěkovy. Posléze si zřídil společnost vlastní, která výběrem herců a repertoáru patřila tehdy mezi nejlepší kočující společnosti a měla úroveň divadla stálého; *rok 1866* — viz vysv. k str. 47 a 65;
- 154: *prohraná bitva u Hradce Králové* — viz vysv. k str. 65; *Bandité* —

- veselohra hraná též pod názvem Maškary v nesnázích. Poprvé ve Stav. divadle 9. listopadu 1862;
- 155: *achtzehn Flaschen Wein...* — osmnáct lahví vína, ale dobrého vína, špatné nepijem; *Es muß gespielt werden...* — musí se hrát, přijdeme všichni, ale musí se hrát německy; *Strenjen Sie sich jar nicht an...* — Nenámahejte se vůbec mluvit nějakou vybranou němčinou, my rádi posloucháme rakouský dialekt;
- 156: *Deutsch!* — Německy!; *Meiningenští* — činoherní divadelní soubor Jiřího II., vévody meiningenského, v Meiningen. Byl proslulý přesnou souhrou sólistů s komparsy. Podnikal zájezdy po Evropě a v r. 1878 byl též v Praze; *Stránský* — Josef Jan Stránský Šemerer, ředitel německé divadelní společnosti. V r. 1859 si vymohl povolení hrát česky; *Zakletý princ* — veselohra od něm. spisovatele Johanna Plötze (1786—1856), do češtiny přeložená A. Hákem. Poprvé ve Stav. divadle 26. dubna 1852. Od něm. dramatika Heinricha Putlitze (1821—1889), kterého Neruda mylně uvádí jako autora, se na českém jevišti dávaly hry Solný a Politika v lese;
- 157: *Jakub Seifert* (1846—1919), od r. 1864 člen Prozat. divadla, později divadla Národního; *Hálek tvrdí, že „láska je věčně stejná...“* — v úvodních verších lyrickoepické básně Alfréd z r. 1858; *slovanský klobouček* — kulatý klobouk na rozdíl od cylindru (považovaného v šedesátých letech minulého století za znak němectví); *kvastlík* — střepec;
- 158: *Magelóna* — tragédie od J. J. Kolára. Poprvé ve Stav. divadle 2. února 1852; *Wahlburg* — J. Wahlburg-Wesecký, něm. plzeňský divadelník. V r. 1863 si sestavil pomocí Fr. Pokorného Českou divadelní společnost plzeňskou; hrála však pouze jednu sezónu a pro nedostačující zájem obecnstva byla rozpuštěna;
- 160: *Král, hrabě a pěvkyně* — činohra. Napsali franc. autoři Dumanoire a Dennery, přel. Ferdinand F. (= Fingerhut = Náprstek). Ve Stav. divadle 22. února 1852;
- 161: *jako naši mladí šlechtíkové* — pravděpodobně narážka na prince Viléma Auersperga, který byl v polovině let sedmdesátých minulého století pověstný tím, že se procházel po Praze v tuhých mrazech lehce oblečen; *Deborá* — činohra od J. H. Mosenthala, přel. J. J. Kolár. Ve Stav. divadle 3. března 1850;
- 164: *Hálek tvrdí, že „láska je...“* — viz vysv. k str. 157;
- 165: *Marie Pospíšilova* (1864—1943), tragédka, nejprve u cestující společnosti Kramuelovy, od r. 1879 v Prozatímním, pak v Národním divadle. Pro neshody se správou divadla odešla od Národního divadla a od r. 1885 vystupovala na německých scénách divadel zahraničních; její odchod a pak návrat v r. 1895 způsobil vzrušení ve společenském i kulturním životě a stal se předmětem polemik v tisku;
- 166: *Orfeus v podsvětí* — viz vysv. k str. 62;
- 168: *Thomé* — viz vysv. k str. 45; *Jindra* — Jindřich Mošna, pověstný svými šprýmovnými kousky; viz vysv. k str. 77;

- 169: *Pitte* — *pitte!* — spr. Bitte, prosím;
- 170: *Josef Mikuláš Boleslavský* (vl. jm. Josef Mikuláš, 1829—1892), spisovatel a nakladatel divadelních spisů (knihnice Divadelní ochotník), původně sazeč, od r. 1862 ředitel Kobrovy tiskárny; v r. 1866 založil s Mamertem Knappem knihkupectví a tiskárnu v Karlíně; *Sírková ulice* — dnešní Melantrichova; *Zelený trh* — dnešní Havelská; *dr. Grégr* — JUDr. Julius G. (1831—1896), politik a publicista, zemský poslanec, vydavatel Národních listů (vycházely od 1. ledna 1861) a majitel tiskárny v Mariánské (dnešní Opletalově) ulici;
- 171: *Divotvorný klobouk* — fraška od V. K. Klicpery; *naproti voršilkám* — v dnešní Voršilské ulici; *Jan za chrta dán* — dramatická pověst od V. K. Klicpery. Ve Stav. divadle 1. března 1829;
- 172: *Jaroslav Pospíšil* — viz vysv. k str. 45; *metteur en pages* — typograf lámající sazbu; *Národní noviny* — viz vysv. k str. 42; *Windischgrätz* — Alfréd kníže W. (1787—1862), polní maršálek. Za svatodušních událostí v Praze v r. 1848 byl velícím generálem v Čechách. Na jeho rozkaz byla zahájena palba na Prahu; *Josef Jireček* (1825—1888), literární dějepisec a historik; v r. 1871 ministr vyučování; *Vodka* — Jan Křtitel V. (též Votka, 1825—1899); *Kodym* — Josef K. (nar. 1828), po studiích filosofie v Praze a krátkém působení v redakci Pražských, později Národních novin se vyučil zahradnictví; na svých cestách se dostal do Švýcar a okolo r. 1860 se stal ředitelem zahrad zámku Arenenburku, který náležel francouzskému císaři Napoleonu III.; *dr. Krása* — JUDr. Alois K. (1828—1900), advokát, poslanec na říšské radě a žurnalista; *Svoboda* — František Jan S. (1778—1864), pedagogický spisovatel, vážený a oblíbený profesor; od r. 1807 působil na Akademickém gymnasiu v Praze, kde neohroženě vykládal české dějiny, nedbaje úředních výtek a zákazů; *Hermín Jireček* — Hermenegild J. (1827—1909), bratr Josefa J., úředník v ministerstvu vyučování, odborník ve slovanském právu; *od... schůze svatováclavské... až do osudných svátků svatodušních* — V sále Svatováclavských lázní v Praze ve Václavské ulici se konalo 11. března 1848 velké shromáždění lidu české i německé národnosti, na němž byl zvolen svatováclavský výbor skládající se z 27 členů, který měl za úkol pečovat o provedení přijatých usnesení a bdít nad veřejným pořádkem. Na svatodušní pondělí 12. června 1848 došlo v Praze ke krvavým potyčkám mezi vojskem a lidem, který byl roztrpčen chováním vídeňské vlády, a vojenský velitel kníže Windischgrätz dal střílet na Staré Město a Klementinum; *Nové aleje* — dnešní Národní třída; *Řetězový most* — byl vystavěn v l. 1839—1841 jako druhý pražský most na místě dnešního mostu 1. května; *z pušek naší knihtiskárny* — tiskárny Jaroslava Pospíšila, aktivního člena Národního výboru v r. 1848 (viz vysv. k str. 45), v Řetězové ulici, středisku vlasteneckého ruchu v letech třicátých a čtyřicátých, do níž M. Boleslavský vstoupil r. 1843 jako učeň, když pro hmotný nedostatek musil zanechat studií; *Svornost* — viz vysv. k str. 39; *Sabina* — Karel S. (1813

- až 1877); byl jednou z nejvýznačnějších osobností roku 1848; jako aktivní člen Národního výboru byl žalářován a odsouzen k smrti;
- 173: *Dattel* — viz vysv. k str. 125; *Kosina* — Hynek K., herec; *aréna páně Kramuelova* — vystavěna v r. 1868 hercem a divadelním ředitelem Josefem Emilem Kramuelem (1826—1884) v zahradě restaurace Kravín na Vinohradech, v místech nynější Budečské ulice; *Václav Petr* — typograf a redaktor prvního časopisu továrního dělnictva *Dělník*, založeného dr. Františkem Ladislavem Chleborádem (1839—1911), právníkem, odborným spisovatelem a pracovníkem v českém dělnickém hnutí; *Hradecká* — herečka, ochotnice divadla košířského; v r. 1868 je jmenována mezi členy kočující společnosti Jana F. Kozlanského; *Chvalovský* — Edmund Ch. (1839—1934), člen divadla Prozatímního a Národního; od r. 1873 režisér opery; *Čtyry strážce na jednom stanovišti* — jednoaktová veselohra. Přel. J. N. Štěpánek. Ve Stav. divadle v r. 1813; *Výpalní daň* — jednoaktová veselohra. Napsal A. Kotzebue; *Loupežníci* — viz vysv. k str. 126; *Katovo poslední dílo* — truchlohra. Podle Klicperovy povídky *Točník* napsal J. Mikuláš Boleslavský; *Studenti na svátcích* — dramatický žert v 1 jednání; *kritický list* — nejspíše časopis Veleslavín, který byl věnován záležitostem knihtiskařským; vycházel od r. 1863 za redakce J. Mikuláše Boleslavského; viz str. 170 a vysv.; *Novopacký* — Václav N. (1827—1906); *Akademický čtenářský spolek* — spolek universitních studentů, založený v r. 1849 v Praze, soustřeďoval zprvu studenty české i německé a nazýval se Akademický řečnický a čtenářský spolek; v r. 1853 vzhledem k zostřenému policejnímu dozoru změnil jméno na Akademický čtenářský spolek; v r. 1860 byl prohlášen za spolek ryze český; *Prokop Stanislav* — herec, ochotník, hrával charakterní úlohy; *Paleček* — viz vysv. k str. 92; *Grund* — viz vysv. k str. 74; *Pštrossova* — Františka P., později provdaná za kapelníka Mořice Angra, působila u společnosti Švandovy a od r. 1868 v divadle Prozatímním; *Pulda* — Antonín P. (1848—1894), ze scén ochotnických přešel již v r. 1866 k Prozatímnímu divadlu jako schopný herec a později režisér evropského rozhledu. Z Národního divadla odešel v r. 1844 společně se svou žačkou Marií Pospíšilovou (viz str. 165) pro neshody s divadelní správou; *Strnad* — Josef Jindřich S. (nar. 1849); jako člen Kramuelovy společnosti vystoupil pohostinsky v březnu 1871 v Prozatímním divadle. V lednu 1874 se Neruda o něm zmiňuje v referátě o Sardouově dramatu *Andrea*; *Budil* — viz vysv. k str. 108; *Pštross* — Adolf P. (1851—1903), herec ve společnosti Švandově, od r. 1889 člen Národního divadla; hrával role komické a charakterní; *Chvapil* — Karel Ch. (1851—1903), herec ve společnosti Švandově, od r. 1889 člen Národního divadla; hrával role komické a charakterní;
- 175: *Karel Šimanovský* (1826—1904), dramatický umělec a režisér, člen souboru divadla Stavovského, později Prozatímního a Národního, svědomitý a úspěšný představitel vrcholných hrdinných rolí klasic-

kého repertoáru; *filisterní* — zpátečnický; *ulice Dominikánská* — nyní Husova; *Loupežníci na Chlumu* — činohra v 5 jednáních. Napsal Heinrich Kuno. Přel. J. N. Štěpánek;

- 178: *Filípek* — viz vysv. k str. 17; *Rubeš* — viz vysv. k str. 18; *Kaška* — viz vysv. k str. 19; *Meluzína* — dramatická bajka od V. K. Klicpery. V divadle v Růžové ulici 12. ledna 1845; *Grabinger* — Josef Vilém G. (1806—1852), herec; působil na pražských divadlech od r. 1822 ve hrách českých i německých; *Krumlovský* — viz vysv. k str. 28; *Grau* — Wilhelm G. (1806—1863), český a německý herec; byl ve svazku u různých divadel rakouských a hrával s úspěchem v českých představeních ve Stavovském divadle; *Debora* — viz vysv. k str. 161.